

Mgr inż. **Tomasz Warchol**

Zakład Dydaktyki Ogólnej i Systemów Edukacyjnych,
Instytut Pedagogiki Kolegium Nauk Społecznych Uniwersytetu Rzeszowskiego

Streszczenie pracy doktorskiej na temat:

Edukacja pozaformalna a wybrane rodzaje aktywności ucznia szkoły podstawowej

promotor: dr hab. Wojciech Walat, prof. UR

promotor pomocniczy: dr Danuta Morańska

Rozwój społeczeństwa informacyjnego spowodował wiele zmian w różnych dziedzinach życia ludzkiego. Główną uwagę warto zwrócić na edukację, którą w kontekście wspomnianego rozwoju podzielono na trzy odrębne formy kształcenia: edukację formalną, pozaformalną i nieformalną. Każda z wymienionych form kształcenia stanowi inne środowisko badawcze, które charakteryzuje się odrębnymi właściwościami w zakresie organizacji kształcenia, uzyskiwania kwalifikacji, jak również intencji przystępowania ucznia do kształcenia.

W niniejszej pracy to edukacja pozaformalna została wybrana jako główne środowisko badań, gdyż jest ona obecnie najpopularniejszym sposobem wspierania edukacji formalnej w przygotowaniu człowieka do życia w zmieniającym się społeczeństwie.

Edukacja pozaformalna definiowana jest jako „uczenie się zorganizowane instytucjonalnie, jednak poza programami kształcenia i szkolenia prowadzonymi do uzyskania kwalifikacji zarejestrowanej”. Miejscem edukacji pozaformalnej są najczęściej instytucje o charakterze edukacyjnym, np. uczelnie, które dysponują lepszym wyposażeniem technologicznym, lepiej wykształconą kadrą niż tradycyjne szkoły. Dodatkowo każda forma edukacji pozaformalnej objęta jest programem nauczania, który zakłada pewne cele do zrealizowania. Program nauczania może dotyczyć różnych treści kształcenia, zarówno tych, które realizowane są w edukacji formalnej, jak i całkowicie nowych obszarów wiedzy. Pozwala to na utrwalenie starych i tworzenie nowych struktur wiedzy. Ważnym aspektem edukacji pozaformalnej jest wykorzystywanie nowoczesnych form pracy i metod.

W niniejszej pracy główną uwagę zwrócono na stymulowanie wybranych aktywności ucznia szkoły podstawowej biorącego udział w zajęciach edukacji pozaformalnej zorganizowanej w formie warsztatów interaktywnych. Tematykę pracy podjęto ze względu na brak badań w zakresie stymulowania i rozwoju wybranych w pracy aktywności ucznia szkoły podstawowej biorącego udział w edukacji pozaformalnej. Badania zostały przeprowadzone

w ramach programu „Uniwersytet Młodego Odkrywcy” ogłoszonego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczącego wsparcia rozwoju zainteresowań uczniów szkół podstawowych.

Praca została podzielona na trzy części z których pierwsza stanowi założenia teoretyczno-praktyczne badań własnych, w których zawarto cztery rozdziały. Pierwszy z nich to analiza potrzeb ucznia, wybór koncepcji uczenia się i określenie modelu edukacyjnego właściwego dla społeczeństwa informacyjnego. Rozdział drugi przedstawia współczesny podział edukacji wraz z eksplikacją wyróżnionych rodzajów edukacji. W rozdziale tym dokonano również wyboru definicji edukacji pozaformalnej i przedstawiono jej główne formy kształcenia. Rozdział ten zamyka analiza technologii informacyjnych, które odkrywają istotny aspekt w realizacji edukacji pozaformalnej. Trzeci rozdział tej części pracy dotyczy analizy wybranych aktywności: inspiracyjnej, emocjonalnej i intelektualnej ucznia szkoły podstawowej, które wybrano na podstawie transgresyjnej koncepcji człowieka i trójwymiarowego modelu treści kształcenia. Pierwszą część założeń teoretyczno-praktycznych zamyka opis programu nauczania, który został przygotowany na potrzeby organizacji edukacji pozaformalnej.

Kolejna część pracy to metodologia badań własnych, która opracowana została na podstawie różnych pozycji literaturowych dotyczących badań pedagogicznych. Ta część pracy w kolejnych rozdziałach wskazuje przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy, zmienne i narzędzia badawcze. W tej części pracy wskazano również w osobnych rozdziałach użyte metody statystyczne i charakterystykę grupy badawczej.

Ostatnia część pracy poświęcona została analizie wyników badań w zakresie wybranych aktywności ucznia. W pierwszym rozdziale przedstawiono zmiany w zakresie aktywności inspiracyjnej wyrażanej w postaci liczby aktów inspiracyjnych pozytywnych i negatywnych, rodzajów aktów, jak również nasilenia inspiracyjnego. Drugi rozdział to analiza aktywności emocjonalnej uczniów w zakresie tematyki warsztatów, relacji nauczyciel-uczeń, motywacji, wykorzystania technologii informacyjnych i umiejętności praktycznych. W ostatnim rozdziale dokonano analizy wyników badań aktywności intelektualnej w zakresie zapamiętania i zrozumienia wiadomości, jak również ich wykorzystania w sytuacjach typowych i problemowych. Tę część pracy kończy rozdział dotyczący dyskusji wyników badań własnych oraz implikacje pedagogiczne, będące efektem analizy teoretycznej i empirycznej.

Zrealizowane badania w zakresie relacji edukacji pozaformalnej a wybranych aktywności ucznia wskazują, iż aktywność inspiracyjna jest dominującą aktywnością ucznia biorącego udział w warsztatach interaktywnych.

Trzeba również zaznaczyć, że drugą znaczącą aktywnością ucznia była aktywność intelektualna.

Aktywność emocjonalna ucznia nie zmieniła się podczas realizacji warsztatów, jednakże należy zaznaczyć, że uczniowie już podczas zajęć wstępnych wykazywali wysoki poziom nasilenia pozytywnymi emocji.

Na podstawie realizowanych badań własnych można stwierdzić, że postawiona w pracy hipoteza główna: „Głównym rodzajem aktywności ucznia szkoły podstawowej ujawniającym się podczas udziału w zajęciach edukacji pozaformalnej jest aktywność intelektualna”, nie potwierdziła się.

Wyniki badań własnych wskazały również, że pierwsza hipoteza szczegółowa: „Udział uczniów w zajęciach edukacji pozaformalnej ma związek z ich aktywnością inspiracyjną, która przejawia się w postaci aktów inspiracyjnych wyrażonych przez zadawanie pytań”, potwierdziła się częściowo.

Druga hipoteza szczegółowa: „Udział uczniów w zajęciach edukacji pozaformalnej ma związek z ich aktywnością emocjonalną, która przejawia się w postaci odczuwanych emocji pozytywnych, takich jak: radość, zaufanie, strach, zaskoczenie”, nie potwierdziła się.

Ostatnia hipoteza szczegółowa: „Udział uczniów w zajęciach edukacji pozaformalnej ma związek z ich aktywnością intelektualną, która przejawia się w postaci zapamiętanych wiadomości”, potwierdziła się.

W pracy zawarto również bibliografię, spisy rysunków, tabel, wykresów. W aneksie zamieszczono wykorzystane w badaniach wzory narzędzi badawczych, autorski program warsztatów interaktywnych i zestawienie surowych wyników badań.